

BÁSNICKÝ PŘEVOD TEXTU STAROČESKÉ ALEXANDREIDY DO NOVÉ ČEŠTINY

Snažil jsem se zachovat podmanivý rytmus a vzlet střídavých osmislabičných veršů (který v originále nebyl důsledně pravidelný), knižní výrazy kombinuji s moderním slohem a přitom všem se pokouším co nejvíce přiblížit obsahu a celkovému vyznění skladby, aby se dala recitovat jako hrdinský epos (proto jsem dal přednost básnické parafrázi před prozaickou, protože by se ztratil podstatný náboj).

...

805 lkalo srdce mnohé ženy,
že muž její je ztracený.
Ach, to srdce lidské, bídné,
ach, pohnutky nikdy klidné,
že pro ženu čarokrásnou
810 musí mnozí muži hasnout -
pro tu jednu celý svět bděl,
deset roků válkou se chvěl,
až pak rokem jedenáctým,
(jen vzpomenu, úsměv ztrácím)
815 hrdá Troja padla zcela.
Nespočtete mrtvá těla,
zřídka kdo se ven vymotal,
kmet i hoch tlí bez života;
navrch byla vypálena.
820 Zrovna tak je pohaněna
louka žatá bez otavy,
žena, jež má čisté mravy.
Jsou záznamy také o tom,
že mocné zdi Troje potom
825 deset roků dál hořely.
Škoda, výtvor to byl skvělý!
Tak vše zbořeno je přeci...
Ale zase zpátky k věci.

ALEXANDR UKLIDŇUJE ARMÁDU ZDEPTANOU POHLEDEM NA TROJSKÉ TROSKY

830 Jak už dříve sám vám pravil,
Alexandr se zde stavil.
Každý, kdo sem s ním dorazil,
spatřil ono dílo zkázy:
a nebylo ni vojáka,
jenž by nad tím nezaplakal.

835 Zřeli hroby ty hrdinné,
na nichž o všech jejich činech
a slovech byl nápis vyryt,
aby žádný nechtěl nic skrýt;
na to řekli: „Budem se mít
840 tuze zle v té cizí zemi,
nedojdem již cesty známé,
ledaže se žití vzdáme.“
Král, když slyšel nářky všude,
děl jim: „Proč vězíte v bludech?
845 Vždyť to pro smích je ctným lidem
pachtit se vždy za svým klidem.
Nežli koně prvně zkusíš,
denně ho mít v péči musíš;
avšak dlouhým stáním šílí,
850 stejně, když ho sedláš příliš.
Takový je také člověk,
jenž chce v míru vždy si hovět;
pohodou se tak obklopí,
až zahálka jej potopí.
855 Proto stále tam spěchávám,
kde mi, dej bůh, vzejde sláva.

VIDĚNÍ ALEXANDROVO

Postůjте však, nešťastníci,
chci vám ještě krátce říci,
proč se těším srdcem celým
860 na střetnutí s nepřáteli.
Když mi otce tálí podle,
tu noc se mi zdálo tohle;
přemítal jsem vleže a sám
(nikde nebděla již chasa)
865 o tom, co bych teď měl dělat,
budoucnost mi potemněla:
zdali proti vrahům vzpěnit,
nebo snášet pohanění.
...“

TRANSKRIBOVANÉ VYDÁNÍ

- 805 lkalo srdcem mnohé družě,
zbyv svého milého mužě.
Ach, srdce člověče bludné,
ach, zamyslenie neklidné,
jež pro jednu ženu –
- 810 jměla krásu přemnoženú –
vešken se svět byl zbudil,
deset let se vojnu trutil,
až v jedenácté léto –
kak mi zpomanúti zle to! –
- 815 čstné město Trójě dobyto.
Tu bez čísla lidí zbito,
jakož říedký kto hostaven,
starý i mladý života zbaven,
naposled město sežženo.
- 820 Řiedko jest kdy pochváleno:
bez trávy lúka sečená,
bez příslovie krásná žena.
To také písmo vykládá,
ž' toho města čstná ohrada
- 825 deset let plně hořala.
Škoda jest takého diela!
Tak se jest stalo rušenje.
Již se vráci v své pravenie.

**ALEXANDER UKLIDĚJE VOJSKO
MALOMYSLNĚ NAD TROSKAMI
TROJSKÝMI**

- 830 Jakož napřed pravi,
Alexander tu se stavi.
V tu dobu jenž s ním tu biechu,
takú záhubu uzřechu:
neby jeden tu nepyče
a žalostí lomě ruce.
- 835 Vidúc na vítězských roviech
o jich skutcích, o jich sloviech
kdes na kameni vyryto,
kdež všemu světu neskrýto,
řekú: "Dojdem též strasti;
vešli smy v neznámé vlasti,
z nich se viac nevypravíme,
až se života zbavíme."
Král uslyšav řeč svých lidí,
vece: "Proč váš smysl v tom blúdi?"
- 845 Nikdy nenie čsti dostojen,
kto ce býti vždy pokojen.
Doňadž koně nepokuši,
péči vždy naň jmieti muši;
ten se takéž skazi stáním,
jakož častým osedláním.
850 Takéž jest každý člověk,
má-li pokojný tento věk;
pokoju se tak obloží,
až snad v lenosti umoří.
- 855 Protož mé srdce tam spěje,
kdež mi se, bohda, čest zděje.

**HIC LOQUITUR DE VISIONE
ALEXANDROVO VIDĚNÍ**

- 860 Jedno chcete-li pohověti,
chci vám něčo pověděti,
pro něž jmám všicku náději,
že tam k nepříteli spěji.
Kdaž mi můj otcík pohynu,
zde mi se v noční hodinu;
myslých leže sám jediný –
nečijěše nikte jiný –
- 865 co by mi bylo sobě zdieti,
nevědiech se co přijěti:
vrahóm-li se otpierati,
čili tak v porobě státi.

PALEOGRAFICKÉ VYDÁNÍ

- lkalo frdczem mnohe družeye,
zbyw fweho myleho muzye.
Ach frdcze czlowyeczce bludne,
ach zamyslyenye neklidne,
gez progednu zenu –
- gmyela krafu przyemnozenu –
welken fye fwet byl zbudyl,
deset let fnye woynu trudył,
az wgedenadczte leto –
kak my zpomanuty zle to! –
- szcftne myefto Trogye dobyto.
Tu bezczyłła lydy zbyto,
iakoz rzyedky kto hostawen,
ftary ymlady zywota zbawen,
napolled myefto szezzeno.
Rzyedko gefť kdy pochwaleno:
beztrawy luka feczena,
bezprziřlowye krafna zena.
To take pyfmo wyklada,
ftoho myefta cztna ohrada
defet let plnye horzala.
Skoda gefť takeho dyela!
Tak fye gefť ftalo ruřfenye.
Gyz fye wraczy wfwe praueny.

- Iakoz naprzyed prawy,
Alexander tu fnye ftawy.
Wtu dobu genz fnytm tu byechu,
takú zahubu wzryzechu;
neby gedem tu nepyče
azalofy lomye ruce.
Wyducz nawytyezřkych rowyech
o gych fktuczczech, ogych flowyech
kdez nakameny wyryto,
kdež wfyemu fwyetu nelkryto,
rzeku: "Doydem tez ftrafty;
weflyfym wnezname wlawty,
znych fye wyecz newyprawymy,
az fnye zywota zbawymy."
Kral wflyřlaw rzyecz fwych lydy,
wece: "Procz was fmyřłł wtom bludy?"
Nykdy nenye czfty doftogen,
kto cze byty wzdy pokogen.
Donadz konye nepokuffy,
peczy wzdy nan gmyety mufly;
ten fnye takez fkozy ftanym,
iakoz czařtym ofsedlanym.
Takez yeft kazdy czlowyek,
mały pokojny tento wyek;
pokoyu fye tak oblozy,
az fmad wlenofy vmorzy.
Protoz me frdcze tam řpyege,
kdez myfye, bohda, czeřt zdyege.

HIC LOQUITUR DE VISIONE

- Gedno chczeteli pohowyety,
chczy wam nyczřo powyedyety,
pronyez gmam wfyczku nadyegy,
ze tam kneprzyetyly řpyegy.
Kdaž my moy otczyk pohynu,
zdye myfye wnoczny hodynu;
myřlech leze řam gedyny –
neczygeře nykte gyny –
czo bymy bylo fobyne zdyety,
newyedyech fye czo przyegety:
vrahóm lyfye otpyeraty,
czyly tak vporobyte řtaty.

DOSLOVNÝ PŘEVOD do nové češtiny

- 805 plakala od srdce mnohá manželka,
ztrativši svého milého muže.
Ach, srdce lidské nevyzpytatelné,
ach, pohnutky neklidné,
že pro jedinou ženu -
- 810 měla krásu nesmírnou -
veškerý se svět zburcoval,
deset let se válkou trápil,
až v jedenáctém roce -
jak si (na to) vzpomenu, zle je! -
- 815 počestné město Trója dobyto.
Zde nepočítané lidí zabito,
zřídka kdo zůstal,
starý i mladý života zbaven,
nakonec město vypáleno.
- 820 Zřídka je kdy pochváleno:
bez trávy louka sečená,
bez pomluvy krásná žena.
To (takové) jistě záznamy dokládají,
že toho města důkladné hrady
deset let vydatně hořely.
825 Škoda je takového díla!
Tak se (tedy) stalo, že bylo zbořeno.
(Ale aby) zase se vrátil ke svému

povídání.

- 830 Jak dříve vyprávěl,
Alexandr zde se octnul.
Tou dobou ti, kteří s ním tu byli,
takovou zkázu spatřili:
nebyl (ani) jeden tu nelkaje
a žalem lomě rukama.
- 835 Vidouce na hrdinských hrobech
o jejich činech, o jejich slovech
kdysi v kameni vyryté (nápis),
kde celému světu nebyly skryty
řekli: "Dosáhneme stejné strasti;
vešli jsme do neznámých krajů,
z nich se víckrát nevrátíme,
až se života zřekneme."
Král vyslechnuv řeči svých lidí,
odvětil: "Proč vaše mysl se tím zaobírá?"
- 845 Nikdy není cti hodný,
kdo chce být vždycky pacifista.
Dokud koně nevyzkoušel,
v péči stále ho mít musel;
ten se také znehodnotí průměřím
jako (i) častým osedláváním.
850 Takový je každý člověk,
má-li bez válek toto období;
pohodě si natolik navykne,
až snadno v konzumu utone.
- 855 Proto mé srdce tam spěje,
kde mi se, dá-li bůh, cti dostane.

- 860 Jen chcete-li počkat,
chci vám něco říct,
pro což mám veřkerou nádeji,
že tam k nepříteli směřuji.
Když mi můj táta zemřel,
zdálo mi se v noční čas (toto);
přemýřlel jsem vleže, osamocený -
nebděl nikdo jiný -
865 (o tom), co by se mělo udělat,
nenadál jsem se, co bude:
vrahům zdáli se bránit,
nebo tak v ponižení zůstat.